

ANTROPOLOG – NAUČNIK, NOVINAR ILI DRŽAVNI NEPRIJATELJ „IZBRISANI“ SLOVENIJE¹

MARTA STOJČIĆ

Članek obravnava izbrane probleme pri raziskovanju »izbrisanih« v Sloveniji. Sama tema je vplivala na način raziskave, ki je prešla na polje politično angažirane in sodelovalne antropologije. Uporabna antropologija, ki je vedno tudi vidik politične antropologije, na najrazličnejše načine vpliva na svet, v katerem preučujemo ljudi, in na ljudi, ki jih preučujemo. Najprej zaradi tega, ker nekatere fenomene postavimo v javnost, omogočamo komunikacijo med nami, raziskovalci, in neznanstveno skupnostjo. Poleg tega politično angažirani akcijski antropologi ne zbirajo le gradiva, temveč ga tudi ustvarjajo. Naposled to lahko pripelje do konkretnih sprememb glede na prejšnje stanje, kar se je dejansko zgodilo pri zakonskem položaju »izbrisanih«.

Ključne besede: uporabna antropologija, aktivizem, terensko delo.

This article deals with some issues encountered while studying the phenomenon of people removed from the Slovenian register of permanent residents (known as the "erased"). The topic influenced the research, which thus entered the domain of politically engaged and collaborative anthropology. Applied anthropology, which always represents a form of political anthropology, influences where we and the people we study live in a variety of ways. First of all, by making some issues public, communication between the general public and the researchers is enabled. Furthermore, politically engaged and activist anthropologists not only collect but also create data. In the end, all of this may result in some concrete changes in the existing status quo, which has been the case with the legislative status of the "erased."

Keywords: applied anthropology, activism, fieldwork.

Neki problemi sa kojima se susrećemo tokom naših istraživanja zahtevaju korišćenje istraživačkih metoda koje se prepliću sa advokaturom (klasičnom, ne onom u smislu primenjene antropologije), kriminalistikom, špijunažom, novinarskim istraživanjima. Neki predstavljaju državne tajne, tabue, neki su prikazivani pod uticajem jake propagande koja ih osvetljava na određeni način i time zamračuje druge moguće interpretacije, neki izazivaju jaka osećanja kod ispitanika, te oni daju parcijalne, individualne i ideološki obojene interpretacije nekih događaja i situacija. Ovde se neću baviti moralnim pitanjima vezanim za ovaj problem, već ću na primeru „izbrisanih“ Slovenije prikazati šta sve jedan antropolog mora da uradi da bi došao do informacija o fenomenu koji ga interesuje i to samo da bi na kraju mogao da ga deskriptivno odredi, tj. da ga što jasnije i što vernije predstavi.

¹ Rad je nastao u okviru biletarnog projekta između Etnografskog instituta SANU (Beograd) i Instituta za slovensko narodopisje ZRC SAZU (Ljubljana) pod nazivom *Kulturni i naučni kontakti. Srbi i Slovenci od 19. do 21. veka* (2008–2009), kao i projekta Etnografskog instituta SANU pod nazivom *Etnicitet. Savremeni procesi u Srbiji, susednim zemljama i dijaspori*.

To zahteva opisivanje celokupnog toka jednog istraživanja, od toga kako sam se, čitajući novinske članke, susrela sa ovim fenomenom 2004. godine, zatim preko prvih fizičkih kontakata sa „izbrisanimima“, pa sve do vođenja improvizovanih intervjua sa državnim zvaničnicima. Dakle, u radu ću dati hronološki pregled sopstvenih istraživanja na temu „izbrisanih“ Slovenije, a zatim ću reći nešto o samim aktivnostima koje sam obavljala.

„Izbrisani“ se pod tim nazivom pojavljuju 2002. godine, kada je osnovano Društvo izbrisanih stanovnika Slovenije (DIPS, Društvo izbrisanih prebivalcev Slovenije).² Zatim, 2004, izborne godine u Sloveniji, desne stranke pokreću jaku medijsku kampanju protiv „izbrisanih“, u kojoj su ovi najčešće okarakterisani kao izdajice, agresori, oni koji samo hoće novac iz državnog budžeta kao odštetu za nešto što im nikada nije učinjeno (brisanje iz spiska stalnog stanovništva Slovenije) i tako dalje. Desne stranke dolaze na vlast i halabuka oko „izbrisanih“ jenjava. Tokom naredne godine, Društvo izbrisanih stanovnika Slovenije doživljava cepanje i iz njega se polako izdvaja grupa koja krajem te iste, 2005. godine formira Civilnu inicijativu izbrisanih aktivista (CIIA).³

Kao student Ljubljanskog univerziteta krajem 2005. pridružujem se grupi studenata Odeljenja za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta i sa njima počinjem da proučavam fenomen „izbrisanih“.⁴ Upravo u tom trenutku se događaju dve stvari važne za ovaj fenomen: ideja o formiranju CIIA-e i početak realizacije plana o pokretanju tužbe „izbrisanih“ protiv države Slovenije na Sudu za ljudska prava u Strazburu. Usled toga jedan broj „izbrisanih“ počinje da se jednom nedeljno okuplja u klubu „Monokel“, u okviru „ATC Metelkova mesto“. Sama „ATC Metelkova mesto“ jeste specifičan kompleks objekata koji su nekada pripadali JNA, a sada se u njemu odvijaju kulturne, političke i druge manifestacije.⁵ U maloj, zadimljenoj prostoriji kluba „Monokel“ sakupilo se pedesetak ljudi, koji su više ili manje pažljivo saslušali nekolicinu govornika, tj. budućeg osnivača CIIA-e, aktiviste i advokate, koji su im izneli plan u vezi sa podizanjem tužbe pred Sudom za ljudska prava u Strazburu. Zatim je na red došlo sakupljanje potpisa onih „izbrisanih“ koji su želeli da učestvuju u tome.

I onda je počelo nešto što mi je ličilo na haos: mislila sam da će „izbrisani“ sa advokatima utanačiti koje dokumente treba da im dostave i u kom obliku i da se još raspitaju o samoj tužbi. Umesto toga, krenulo je nadvikivanje u kome su najgrlatiji uspeli da iznesu pojedine detalje svojih ličnih biografija, za koje se samo moglo pretpostaviti da se nekako odnose na brisanje. Neki su govorili o zatvaranjima u policijskim

² I. Mekina je upotrebio ovaj izraz još ranije, tokom devedestih, ali se sve do 2002. godine nije u široj javnosti koristio za označavanje ove specifične populacije (up. Mekina 2007: 158).

³ Videti: <http://www.radiostudent.si/article.php?sid=6091/>.

⁴ Studenti Filozofskog fakulteta su počeli da proučavaju izbrisane u okviru vežbi za predmet koji se bavio migracijama.

⁵ Videti: <http://www.metelkovamesto.org/?mode=static&id=19/>.

stanicama, neki o svojim bivšim radnim mestima, neki o svojim imanjjima u Bosni, neki o zdravstvenom stanju, razvodima, advokatima, i to na jezicima koji su se kretali od književnog slovenačkog, preko različitih mešavina jezika nekadašnje Jugoslavije, do onoga što bi se moglo svrstati pod kategoriju nekadašnjeg književnog srpskohrvatskog jezika. O samom brisanju u tom trenutku znala sam jako malo: najviše su mi o brisanju rekli aktivisti, studenti i neki predavači sa Filozofskog fakulteta koji su se time bavili već par godina. Priče koje sam čula od samih „izbrisanih“ na svom prvom susretu sa njima nisu mi mnogo pomogle da shvatim ovaj proces. Zato sam pročitala do tog trenutka jedinu objavljenu naučnu publikaciju koja se direktno odnosila na ovaj fenomen (Zorn 2003). Tek tada sam bila sigurna da su „izbrisani“ zapravo govorili o posledicama brisanja na njihove živote.⁶ Fenomen me je još više zainteresovao, jer je ukazivao na frapantne razmere kršenja ljudskih prava, pri čemu je prekršen i ustav države u kojoj se to desilo, a da vlasti i javnost nisu učinili gotovo nikakav korak da to saniraju, ako već ne mogu da isprave u potpunosti. Svakodnevno sam pregledala medijske arhive o brisanju. Zaprepastila me je količina animoziteta prema „izbrisanim“ u komentarima koji su pratili novinarske članke. Odmah sam počela da klasifikujem tako sakupljenu građu o „izbrisanim“ po kategoriji godine objavljivanja i medijskoj kući.

Kako je na prvom sastanku kome sam prisustvovala predloženo da studenti pomognu u sakupljanju dokumentacije za pomenutu tužbu, smatrala sam da je to jedan od efikasnijih načina da se više upoznam sa fenomenom brisanja i sa samim izbrisanim osobama. Pošto je u pitanju bila pravna stvar, morala sam da se dobro upoznam sa slovenačkim zakonima, naročito sa onim aktima koji su se odnosili na brisanje. Sve zakone sam pronašla na internetu.⁷

Samo sakupljanje građe za tužbu izgledalo je ovako: studenti su sedeli za pojedinačnim stolovima i sa računarima ispred sebe. „Izbrisani“ bi dolazili do njih (ako je u pitanju porodica, oko studenta koji uzima podatke seli bi svi članovi) i polako bi zajedno popunjavali polustrukturirani intervju. Najpre bi rekli osnovne podatke o sebi (ime, prezime, mesto rođenja, mesto rođenja roditelja, etnička i verska pripadnost, mesto trenutnog boravka, vreme dolaska u Sloveniju i razloge za to, obrazovanje koje su stekli u Sloveniji, da li su i gde služili vojni rok, zaposlenje u Sloveniji, organizacije u Sloveniji čiji su članovi bili i slično), a zatim bi se koncentrisali na ono što je bilo, kako lingvisti vole da kažu, pertinentno za brisanje: da li su, kako i kada podneli zahtev za slovenačko državljanstvo; ukoliko su odbijeni, bili su obavezni da navedu zvanične razloge, tj. šta im je nadležni organ odgovorio; kako su saznali da su izbrisani; koje su bile konkretne posledice brisanja po njih; kako su se borili protiv toga (da li su išli na sud, radili na crno, preselili se u neku drugu zemlju i tako dalje), a na kraju je trebalo da se odgovori na pitanje kakav pravni status trenutno imaju u Sloveniji. Naravno, budući

⁶ Zorn je analizirala narative „izbrisanih“ u kojima se govori o posledicama brisanja.

⁷ Videti: <http://www.dz-rs.si/index.php?id=57/>.

polustrukturiran, intervju je ostavljao dovoljno mesta da izbrisane osobe detaljno opišu pojedine situacije koje se mogu upotrebiti za analizu narativa. Trebalo je da svi njihovi iskazi budu potkrepljeni dokumentacijom: lične karte, pasoši, pogranične propusnice, zdravstvene knjižice, radne knjižice, različite članske karte, bankovni računi, krediti, izvodi iz matične knjige rođenih, izvodi iz knjige državljana, sudske odluke, a nekad su prilagali i članke iz novina i lične prepiske sa advokatima. Nakon intervjuja, trebalo je da sve okvirno izrečene datume (na primer, vreme prvog zaposlenja u Sloveniji) uskladimo sa stvarnim stanjem (datumom o zasnivanju prvog radnog odnosa u Sloveniji, upisanim u radnu knjižicu). Zatim, pošto „izbrisani“ govore različitim jezicima, trebalo je sve intervjuje prevesti na nekoliko jezika za potrebe advokata: slovenački, srpski odnosno hrvatski, engleski i italijanski.

Sakupljala sam intervjuje u Ljubljani (Metelkova a kasnije i Rog), Kopru (Omladinski centar) i Mengešu, varošici u blizini Ljubljane (privatni stan, dvorišta, štale, metoda „od vrata do vrata“, tj. *snowball*, na osnovu međusobnih ličnih poznanstava „izbrisanih“). Odlazak u Mengeš doveo je do pronalaženja jednog „izbrisanih“ koji nije imao niti jedan jedini dokument, njegov pravni status u Sloveniji bio je u potpunosti nerešen, nije imao nikakve uslove stanovanja, oblačenja, lečenja i redovne prehrane upravo iz tog razloga. Taj slučaj je obrađen sa posebnom pažnjom i odabran da uđe u prvu verziju tužbe koja je 2007. godine primljena u Sudu za ljudska prava u Strazburu.

Tokom naredne godine „izbrisani“ su već bili duboko razdeljeni na DIPS i CIIA-u. Jedan od razloga bilo je i ovo pokretanje tužbe koju pravni zastupnik DIPS-a Matevž Krivic nije podržavao. Pošto sam bila uključena u to, okrenula sam se produbljivanju kontakata sa članovima CIIA-e. U periodu koji je sledio, CIIA se konsolidovala, utvrdila pravila organizacije, rukovodstvo i članstvo, a za okupljanje je koristila prostorije bivše fabrike bicikala Rog u centru Ljubljane. Rog je u martu te godine za različite potrebe uredila neformalna mreža korisnika.⁸ Bilo je predviđeno da se deo jedne zgrade u okviru fabričkog kompleksa preuredi u kancelarije kojima bi se služili „izbrisani“, gde bi mogli da dobiju informacije o toku tužbe, zakonskim promenama koje bi im donele bolji pravni status, da prilažu dokumentaciju koja bi se arhivirala, ali od toga nije bilo ništa zbog loše organizacije i neažurnosti članova CIIA-e, koji su odugovlačili sa tim, pa su prostorije zauzela druga zainteresovana lica. I dalje se dobar deo dokumenata o slučaju brisanja nalazi kod privatnih lica, po njihovim ličnim arhivama. Sam Rog je mesto u koje dolaze osobe najrazličitijih profila. Pošto je ilegalno stavljen u upotrebu, uvek postoji mogućnost da u njega svrati policija i, u najmanju ruku, legitimise prisutne. To je jedan broj „izbrisanih“, koji nisu želeli da imaju posla sa policijom (kao što sam rekla, među „izbrisanim“ ima ljudi bez ikakvih validnih dokumenata) odvratilo od dolazaka na sastanke. Međutim, pojedini „izbrisani“ po-

⁸ Videti: <http://tovarna.org/>.

čeli su da učestvuju u drugim aktivnostima u Rogu, najčešće kao aktivisti Socijalnog centra Rog. To je značilo da je jedan deo istraživanja vođen upravo na tom prostoru. Sastojao se kako od prisustvovanja sastancima izbrisanih, tako i od prisustvovanja sastancima aktivista na kojima su „izbrisani“ bili prisutni i aktivno u njima učestvovali. To mi je omogućilo da osim produblivanja poznanstava sa pojedinim „izbrisanima“, saznam i kako organizuju događanja poput konferencija za štampu, protesta, odgovora na različite zahteve sudskih ili izvršnih organa (na primer, pokušaj sprečavanja deportacije izbrisano Alija Beriše),⁹ ko im pomaže u tome, sa kojim grupama i pojedincima se udružuju i tako dalje. Ponekad su te aktivnosti bile u suprotnosti sa slovenačkim zakonima.

Ukratko, moje istraživanje „izbrisanih“ uključivalo je aktivnosti koje se mogu klasifikovati na sledeći način: advokatura (intervjui, sakupljanje dokumenta od samih „izbrisanih“, pisanje tužbi, prisustvovanje sudskim procesima), sakupljanje pisanih podataka (informacije iz javnih glasila, pravna dokumentacija), novinarstvo (posećivanje konferencija za štampu u organizaciji „izbrisanih“ ili njihovih pravnih zastupnika, „čepkanje“ po novinarskim arhivama uz korišćenje tuđih korisničkih imena i lozinki, analize javnog mnjenja po pitanju „izbrisanih“, najčešće malog opsega, korišćenje svake prilike u više ili manje slučajnim susretima sa slovenačkim državnim zvaničnicima da se zapodene tema „izbrisanih“), zakonom sankcionisane radnje (distribucija propagandnog materijala poput lepljenja plakata bez dozvole, organizovanja masovnih okupljanja bez dozvole, kontakti sa osobama koje traže organi reda i sl.), aktivizam (organizovanje sastanaka „izbrisanih“, organizovanje protesta) i naučni rad (objavljivanje u naučnim publikacijama rezultata prethodno navedenog rada).

Advokatura se ovde nije odnosila na klasično zastupanje prava proučavane zajednice – ono na šta obično pomislimo kada kažemo „advocacy in anthropology“ – već na pravnu antropologiju, tj. „anthropology of law“ sa elementima klasičnog rada advokatskih pomoćnika. Sastojala se u proučavanju zakona, sudskih odluka, molbi, tužbi, usaglašavanju izrečenog i podataka iz dokumenata, prevodenju, intervjuisanju, potrazi za slučajevima koji bi imali najbolju „prođu“ na sudu, odlasku na sudske procese i slično. Na ovaj način je ne samo sakupljena građa koja je kasnije iskorišćena za tužbu „izbrisanih“ protiv države Slovenije, već i građa koja je pomogla definisanju fenomena „izbrisanih“, jer je sistematična i nedvosmisleno je dala odgovore na pitanje kako, kada i kome se brisanje desilo i kakve su posledice brisanja. Takođe, moglo se puno toga zaključiti o faktičkom a ne nominalnom funkcionisanju administrativnih organa u Sloveniji. Ovo je pomoglo da fenomen „izbrisanih“ zadobije prilično jasan dijahroni socio-politički kontekst (v. Pistotnik 2007).

⁹ Videti: <http://www.dnevnik.si/novice/slovenija/211515>; http://www.mladina.si/tehdnik/200705/clanek/slo--otrokov_e_pravice-sinisa_gacic; <http://www.rtvsllo.si/slovenija/pravni-zapleti-ob-vrntitvi-berishe/62842>; <http://24ur.com/novice/slovenija/izgon-brez-sklepa-ai-zaskrbljena.html>.

Sakupljanje pisanih podatka o fenomenu koji nas interesuje predstavlja klasični metod antropologije. U slučaju „izbrisanih“ to se odnosilo na arhive iz novina i pravnu i administrativnu dokumentaciju. Pristup ovoj građi bio je otežan iz nekoliko razloga – od banalnih, poput zahteva da se uplati određena suma novca da bi se pristupilo arhivu pojedinih medija, preko nemarnosti „izbrisanih“ koji jednostavno nisu sačuvali neke svoje dokumente, do zataškavanja i prikrivanja često krucijalnih dokumenata o brisanju od strane državnih organa. Građa iz medija klasifikovana je po mediju koji ju je objavio i po godini objavljivanja. Osim o fenomenu „izbrisanih“, na taj način se stiče uvid o politici medijske kuće i o stavovima njene publike prema „izbrisanima“ kroz vreme. Administrativnu dokumentaciju bilo je vrlo teško sakupiti, jer je ceo proces brisanja obavljen netransparentno. Lično nisam našla ništa što bi se moglo smatrati važnim, ali sam najznačajnije dokumente dobila od samih „izbrisanih“ i aktivista. Njih sam skenirala i na taj način sačuvala.

Nešto što je jako slično istraživačkom radu novinara bilo je neophodno primeniti i na slučaj „izbrisanih“. Da bih što brže i preciznije dobila zvanične iskaze rukovodilaca organizacija „izbrisanih“ i njihovih pravnih zastupnika, posećivala sam konferencije za štampu koje su oni sazivali. Međutim, budući prisutna i tokom neformalnih delova konferencija, mogla sam da utvrdim ciljnu grupu kojoj su se „izbrisani“ obraćali, kako su je doživljali i kako su joj pristupali. Osim ovoga, često sam radila istraživanja javnog mnjenja na prilično neformalan način: u različitim situacijama, uvek kada sam bila u prilici, pitala sam svoje sagovornike koji nisu „izbrisani“ šta znaju o „izbrisanima“ i kakve stavove o njima imaju. Na taj način sam stekla uvid u stavove, na primer, grupe svojih kolega – studenata antropologije na FDV, novinara koji su dolazili da izveštavaju o različitim događajima u Rogu, članova porodica mojih prijatelja i tako dalje. Sistematičniju analizu javnog mnjenja radila sam na osnovu komentara članaka koje su objavljile različite medijske kuće na internetu. Takođe, na internetu se mogu naći mnoge ankete koje se bave pojedinim pitanjima vezanim za brisanje.¹⁰ Osim ovoga, u retkim situacijama kada sam bila u prilici da razgovaram sa članovima državnih organa Slovenije, postavljala sam pitanja o „izbrisanima“.

Aktivizam u antropologiji jeste tema koja se provlači od njenih začetaka (v., na primer, Marcus i Fischer 1986; Hastrup i Elsass 1990; Ervin 2000). Da li antropolozi treba da se bave čistom naukom ili da budu socio-politički angažovani pitanje je na koje ni danas nemamo odgovor. Neki autori smatraju da je upravo primenjena antropologija dovela do formiranja same infrastrukture discipline (Van Willigen 1993: 20). U slučaju „izbrisanih“, angažovanost istraživača doprinela je rasvetljavanju ovog problema, jer nisu postojali uslovi da se na neki klasičniji način dođe do podataka usled tadašnjeg stanja,

¹⁰ Videti: <http://209.85.229.132/search?q=cache:19grqnphvYMJ:www.siol.net/Data/Ankete/Slovenija/izbrisani.aspx+anketa+izbrisani&cd=1&hl=en&ct=clnk&client=firefox-a>.

kako u slovenačkom društvu, koje je često poricalo da se brisanje uopšte desilo (up., na primer, Jalušič 2003), tako i usled stanja državnih organa, koji su mnoge dokumente u vezi sa tim držali u tajnosti. Kako Halstrup i Elsass (1990: 301) navode, „treba naglasiti da je u pojedinim slučajevima antropološkog terenskog rada zastupništvo ne mogućnost, već implicitni zahtev za uspostavljanjem zajedništva između antropologa i lokalnog stanovništva.“ Istraživač je u ovom slučaju zajedno sa „izbrisanim“ formirao (ne samo sakupljao) građu koja je „izbrisane“ definisala, tj. određivala ih kao zaseban i kompleksan fenomen i dovodila u vezu sa drugim fenomenima koji su mu u nekim aspektima analogni. Tako su istraživači doprinikli formiranju nekakvog zasebnog identiteta „izbrisanih“. Dalje, istraživači koji su se bavili fenomenom „izbrisanih“ često su pripadali društvenom miljeu koji je imao lakši pristup strukturama vlasti zahvaljujući svom položaju u društvu. Na taj način su bili u situaciji da konkretno pomognu proučavanoj zajednici da ostvari neka svoja prava, tj. promeni status quo. Neki autori ovo nazivaju kolaborativnom antropologijom (na primer Hantman, Wood, i Shields 2000). Iako je politička angažovanost naučnika često osuđivana u naučnoj zajednici, u slučajevima poput ovog ona je jednostavno bila neophodna. Ovo formiranje građe o „izbrisanim“ i njeno objavljivanje, a samim tim i upoznavanje javnosti sa nekim stranama fenomena „izbrisanih“, na kraju je dovelo do promene kursa vladajućih partija prema „izbrisanim“. Tu se lepo vidi isprepletenost i međuzavisnost naučnoistraživačkog rada i realnosti u kojoj se istraživanje obavlja, kada istraživač postaje neka vrsta medijatora između proučavane zajednice i sredine u kojoj vlada status quo, koji često ide na štetu proučavane zajednice.

Gleach (2002: 504) navodi da antropolozi treba da priznaju da potpuno jedinstvene kulture postoje na najobičnijim mestima. Međutim, može se postaviti pitanje da li antropolozi i sami stvaraju te jedinstvene kulture koje pručavaju. Činjenica je da istraživači nisu napravili „izbrisane“, već je to učinila slovenačka vlast 1992. Isto tako je činjenica da „izbrisani“ nisu bili svesni posebnosti svog položaja, tj. da se nešto sistematski desilo određenoj kategoriji ljudi pod određenim uslovima, niti su znali koja je to kategorija, ni koji su to uslovi, sve dok novinari, aktivisti, pravnici i naučnici nisu počeli da to istražuju i da o tome javno govore.

Pošto o objektima mislimo samo uz pomoć znakova, razmišljanje o „izbrisanim“ postaje moguće tek nakon što dobiju svoje označavajuće, to jest od 2002. godine i pojave fraze „izbrisani“ i njenog prihvatanja u javnom diskursu. To, svakako, ne znači da ljudi koji su bili izbrisani nisu postojali pre toga, niti to da se niko nije bavio problemom brisanja, već to da je, pošto nije bilo nekog izraza koji bi obuhvatio sva pojedinačna iskustva, uređivanje ovih naizgled nepovezanih pojava bilo otežano (up. Searle 1997; Šterk 1998: 84, i fn. 107). Figurativno rečeno, konceptualizacija je plutala od jednog označavajućeg do drugog, sve dok nije bila usidrena izrazom „izbrisani“. Kako Šterk (1998: 84) naglašava, samo označavajuće stvara označeno, jer je označeno samo efekat igre označavajućeg.

“Izbrisani” tako predstavljaju višestruko zanimljiv fenomen. Tu se na neposredan način pokazuje aktivna uloga istraživača, koji nije neko ko samo beleži ono što vidi oko sebe, već i utiče na realnost. Osim na definisanje samog identiteta “izbrisanih”, istraživači su svojim angažovanjem učinili i nešto daleko konkretnije: doveli su do promene kursa zvanične slovenačke politike prema “izbrisanim” konstantnim skretanjem pažnje javnosti na postojanje i evoluciju ovog fenomena. U tom smislu, ovakva istraživačka aktivnost spada u domen javne antropologije, koja bi, prema Borofskom, trebalo da se bavi stvarima i auditorijumom koji prevazilaze sadašnje granice discipline, koje je ona samoj sebi nametnula. Fokus bi trebalo staviti na šire probleme (one koji se tiču ljudskih prava, zdravlja, nasilja, vlasti i tako dalje), a način njihove obrade trebalo bi da bude takav da omogućava razumevanje i onih koji ne pripadaju našoj disciplini. Tako bi se omogućila komunikacija koja bi doprinela ne samo našoj nauci, već bi mogla da donese i rešenja nekih dilema koje postoje u savremenom svetu (Borofsky 2000).

LITERATURA

Borofsky, Robert

2000 Public Anthropology: Where To? What Next? *Anthropology News* 41 (5): 9–10.

Ervin, Alexander M.

2000 *Applied Anthropology: Tools and Perspectives for Contemporary Practice*. Boston: Allyn and Bacon.

Geertz, Clifford

1998 (1973) *Tumačenje kultura (1)*. Beograd: Biblioteka XX vek.

Gleach, Frederic W.

2002 Anthropological Professionalization and the Virginia Indians at the Turn of the Century. *American Anthropologist* 104: 499–507.

Hantman, Jeffrey L., Karenne Wood i Diane Shields

2000 Writing Collaborative History: How the Monacan Nation and Archaeologists Worked Together to Enrich Our Understanding of Virginia's Native Peoples. *Archaeology* 53 (5): 56–61.

Hastrup, Kristen i Peter Elsass

1990 Anthropological Advocacy: A Contradiction in Terms? *Current Anthropology* 31: 301–311.

Jalušič, Vlasta

2003 Organizirana nedolžnost. U: Dedić, Jasminka, Vlasta Jalušič and Jelka Zorn (ur.), *Izbrisani. Organizirana nedolžnost in politike izključevanja*. Ljubljana: Mirovni inštitut, 7–22.

Marcus, George E. i Michael M. J. Fischer

1986 *Anthropology as Cultural Critique: An Experimental Moment in the Human Sciences*. Chicago: University of Chicago Press.

Mekina, Igor

2007 Izbris izbrisa. U: Beznec, Barbara (ur.), *Zgodba nekega izbrisa*. Ljubljana: Študentska založba (*Časopis za kritiko znanosti* 35, 228), 157–170.

Pistotnik, Sara

2007 Kronologija izbrisa 1990–2007. U: Beznec, Barbara (ur.), *Zgodba nekega izbrisa*. Ljubljana: Študentska založba (*Časopis za kritiko znanosti* 35, 228), 204–236.

Searle, John R.

1997 (1958) Proper Names. U: Ludlow, Peter (ur.), *Readings in the Philosophy of Language*. Cambridge and London: The MIT Press, 585–592.

Šterk, Karmen

1998 *O težavah z mano. Antropologija, lingvistika, psihoanaliza*. Ljubljana. Študentska organizacija univerze, Študentska založba.

Van Willigen, John

1993 *Applied Anthropology: An Introduction*. Rev. ed. Westport, Conn.: Bergin and Garvey.

Zorn, Jelka

2003 Politike izključevanja v nastajanju slovenske državnosti. U: Dedić, Jasminka, Vlasta Jalušič i Jelka Zorn (ur.), *Izbrisani. Organizirana nedolžnost in politike izključevanja*. Ljubljana: Mirovni inštitut, 85–139.

WEB STRANICE

<http://www.radiostudent.si/article.php?sid=6091>

<http://www.metelkovamesto.org/?mode=static&id=19>

<http://www.dz-rs.si/index.php?id=57>

<http://www.dnevnik.si/novice/slovenija/211515>

http://www.mladina.si/tehdnik/200705/clanek/slo--otrokove_pravice-sinisa_gacic

<http://www.rtvsllo.si/slovenija/pravni-zapleti-ob-vrnitvi-berishe/62842>

<http://24ur.com/novice/slovenija/izgon-brez-sklepa-ai-zaskrbljena.html>

<http://209.85.229.132/search?q=cache:19grqnphvYMJ:www.siol.net/Data/Ankete/Slovenija/izbrisani.aspx+anketa+izbrisani&cd=1&hl=en&ct=clnk&client=firefox-a>

ANTHROPOLOGISTS AS SCIENTISTS, JOURNALISTS, OR ENEMIES OF THE STATE: THE “ERASED” IN SLOVENIA

This article falls into the domain of applied and politically engaged anthropology, and presents a concrete example of the influence of research on the topic and environment studied. It starts by describing the researcher's first encounters with people removed from the Slovenian register of permanent residents (known as the “erased”) and the course of the research. This phenomenon and the sociopolitical status of the population studied in the Slovenian community influenced the spectrum of applied methods. It appeared that collaboration between various kinds of researchers (lawyers, journalists, and activists) was a must, as well as the use of their research methods in order to collect data. My study of the “erased” included activities such as advocacy (interviews, collecting documents, composing parts of a lawsuit, and attending trials), collecting written data (information from the media and legal documentation), journalism (attending press conferences organized by the “erased” or their legal representatives, examining media archives using another person's username and password, carrying out small-scale public opinion analysis on the issue of the “erased,” and using any opportunity in more or less random contacts with Slovenian officials to ask them something about the “erased”), activities sanctioned by law (distribution of propaganda material such as putting up posters without obtaining permission, taking part in organizing meetings

and protests without receiving permission from the municipality), activism (taking part in organizing meetings of the “erased” as well as protests), and research (publishing findings). In the case of the “erased,” the researcher’s sociopolitical engagement contributed to illuminating this phenomenon because there were no conditions to obtain the data in a more traditional way based on Slovenian social conditions, which usually denied the phenomenon, and perspectives in the government bodies, which kept secret the majority of the documents related to the phenomenon. Together with the “erased,” the researcher thus created (and not only collected) material that helped define the “erased”; that is, to determine the “erased” as a complex phenomenon that in some of its aspects is analogous to certain other phenomena. In doing so, the researcher contributed to the formation of a specific identity of the “erased.” In addition to the definition of the identity of the “erased,” the researcher’s engagement and constant focus on public awareness of the existence and development of the phenomenon led to a change in the policy of the ruling parties toward the “erased.” The researcher thus became a kind of mediator between the community studied and the local population, and influenced the status quo, which is often not in favor of the community studied. This shows that particular cases of anthropological fieldwork advocacy (i.e., collaboration with the community studied) are not merely one option, but are a necessary means for research.

Mr. Marta Stojić, Etnografski institut SANU,
Knez Mihailova 36/IV, 110000 Beograd, Srbija,
martastojic@gmail.com